

king van Westerbork zouden aanknopen die onwenselijk geacht werden. Het zegt intussen veel dat de militairen van het *SS-Wachbataillon* na ca. een half jaar teruggetrokken werden en dat *marechausées* hun taak overnamen: nadien waren dus ook de wachttorens om het kamp door *marechausées* bemand. Onder hen bevonden zich 'fouten' en dienstkloppers, maar 'het grootste gedeelte', zo noteerde de journalist Philip Mechanicus begin juni '43, was 'goedgezind en mild'¹; eind juni schreef hij over 'marechausées die er bars en streng uitzien, maar zachtmoedig zijn in hun optreden, blijk geven van deernis met de gevangen Joden, van afkeer van de speciale functie, die hun door een dwingende macht is opgelegd.'² Het feit dat het detachement *marechausée* per 1 juni '44 vervangen werd door een compagnie van het hoofdzakelijk uit 'Schalkhaarders' bestaande Politiebataljon Amsterdam, dient men ons inziens als een aanwijzing te zien dat de bezetter op dat moment in de Schalkhaarders meer vertrouwen had dan in de *marechausées*. Inderdaad, verscheidene *marechausées* hadden toen Joden hulp verleend bij het ontvluchten.

Er zijn in totaal tweehonderdtien Joden uit Westerbork gevlucht: honderddrie-en-vijftig in de periode juli '42-september '43, zeven-en-vijftig nadien. Daarmee bedoelen wij dan Joden die het kamp binnengevoerd waren om gedeporteerd te worden. Er waren anderen die, bijvoorbeeld in opdracht van de Joodse Raad, in het kamp werkzaam waren en dan van tijd tot tijd naar hun woonplaats konden terugkeren: zij konden, als zij dat wensten, wegblijven en dat deden verscheidenen (hoevelen, weten wij niet). Dat wegblijven of anderszins het kamp verlaten was voor dergelijke 'functionarissen' niet zo moeilijk: zij bezaten nog hun geld en hun distributiebescheiden, maar aan allen die ter deportatie Westerbork waren binnengevoerd, werden het geld en de distributiebescheiden onmiddellijk ontnomen. Vlucht was dus nauwelijks mogelijk als men geen adres had of spoedig een adres vertrouwde te vinden, waar men hulp zou ontvangen. Dat veruit de meeste volwassenen niet tot een vluchtpoging besloten, is begrijpelijk: zij waren getrouwd, zij hadden kinderen bij zich. Geen enkele vluchtpoging is dan ook, voorzover ons bekend, ooit door een gezin ondernomen – wie dat wèl deden, waren in de regel jonge mensen of oudere alleenstaanden.

Los van de problemen die de vlucht op zichzelf al met zich bracht, was er daarbij het probleem van de *repesailles*.

Op 11 februari '43 (er waren toen van midden juli '42 af in totaal acht-en-zestig Joden gevlucht, van wie elf op de 8ste februari) bepaalde Gemmecker

¹ Ph. Mechanicus: *In dépôt*, p. 33. ² A.v., p. 50.